

Mušja listnica *Phylloscopus inornatus*, ugotovljena tudi v Sloveniji

Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* confirmed also in Slovenia

Dare ŠERE

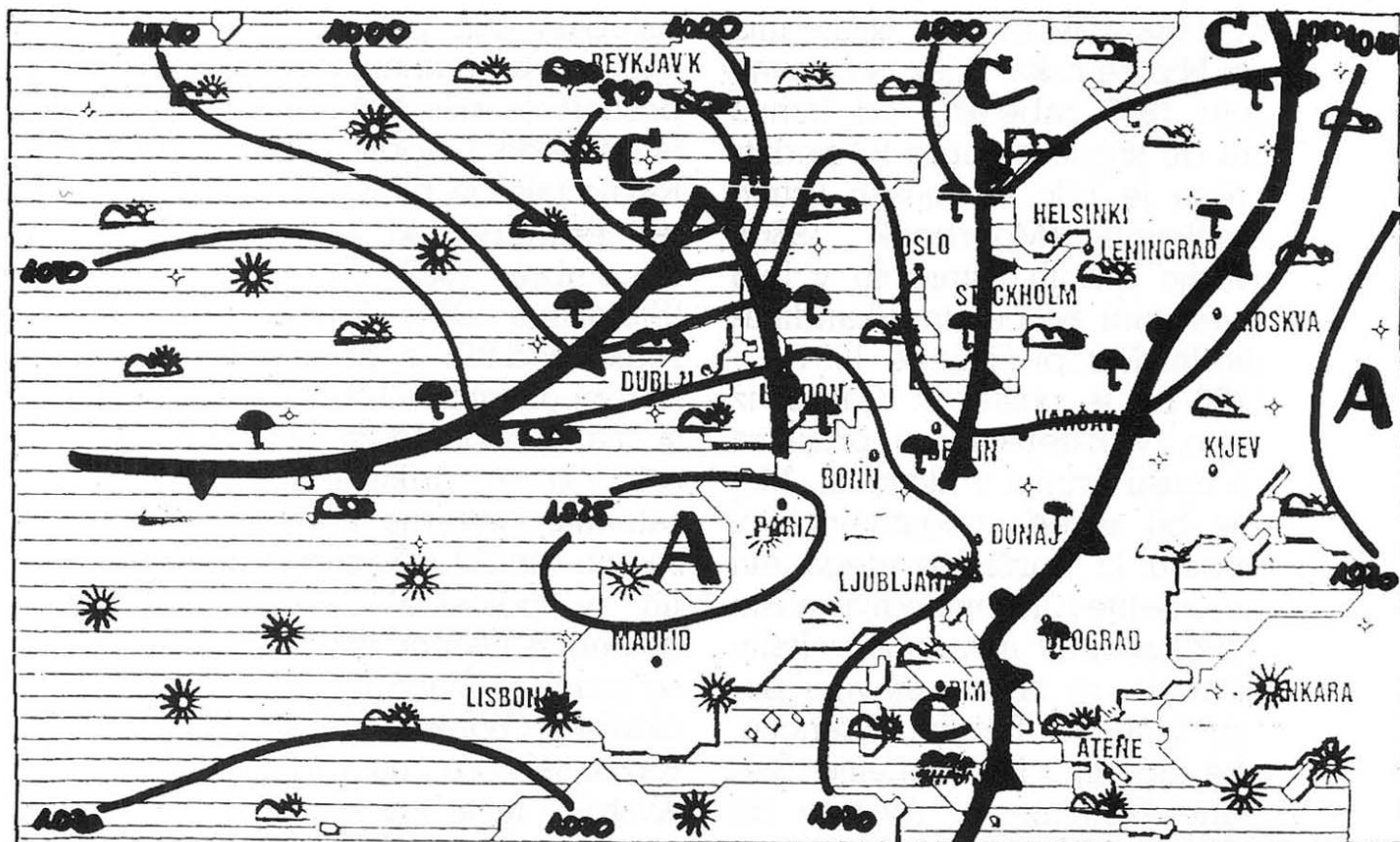
Če pomislimo na različne vrste ptičev, ki so v nekaterih predelih Evrope tako številne, da redno »polnijo« mreže obročkovalcem, pri nas v Sloveniji pa nam ni uspelo nobene od teh vrst tako ali drugače registrirati, je to zagotovo ena izmed naslednjih štirih vrst listnic. V mislih imam severno listnico *Ph. borealis* in zeleno listnico *Ph. trochiloides*, ki v severni Evropi tudi gnezdit, prezimujeta pa v jugovzhodni Aziji. Še bolj zanimivi pa sta mušja listnica *Ph. inornatus* in kraljičkasta listnica *Ph. proregulus*, ki živita v daljni vzhodni Aziji in se v Evropi dokaj pogosto pojavljata od jeseni pa tja do pomladi.

Sredi dopoldneva 2. oktobra 1991 je našemu sodelavcu – obročkovalcu Igorju Brajniku uspelo na naši ornitološki postaji na Vrhniki ujeti v mrežo težko pričakovano mušjo listnico *Phylloscopus inornatus*. Temu skoraj zgodovinskemu dogodku sta prisostvovala s fotoaparatom tudi Tihomir Makovec in Borut Mozetič. Na vse te redke listnice smo že dalj časa računali in to predvsem na Vrhniki, kjer se lovi in obročka ptiče od sredine julija pa do 1. novembra (1987–1991). Zato sem leta 1989 pripravil plakat iz francoske revije L'OISEAU, na katerem so bile risbe vseh listnic, ki se redno ali le občasno pojavljajo v Evropi. V letu 1990 sem zato posnel še posebno kaseto z imenom »redke listnice«, na kateri je bilo posneto petje vseh štirih zgoraj navedenih vrst listnic. Kljub temu, da smo bili

dobro pripravljeni za eno izmed redkih listnic, se je 16. septembra 1990 ujela robidna trstnica *A. dumetorum*, ki je sploh nismo pričakovali (Šere 1991). V letu 1991 pa je omenjeni plakat zavržen ležal v omari kamp prikolice na Vrhniki, ravno tako ni bilo posnete kasete, ki bi vabila redke listnice, ki bi slučajno zalele na ta del Ljubljanskega barja.

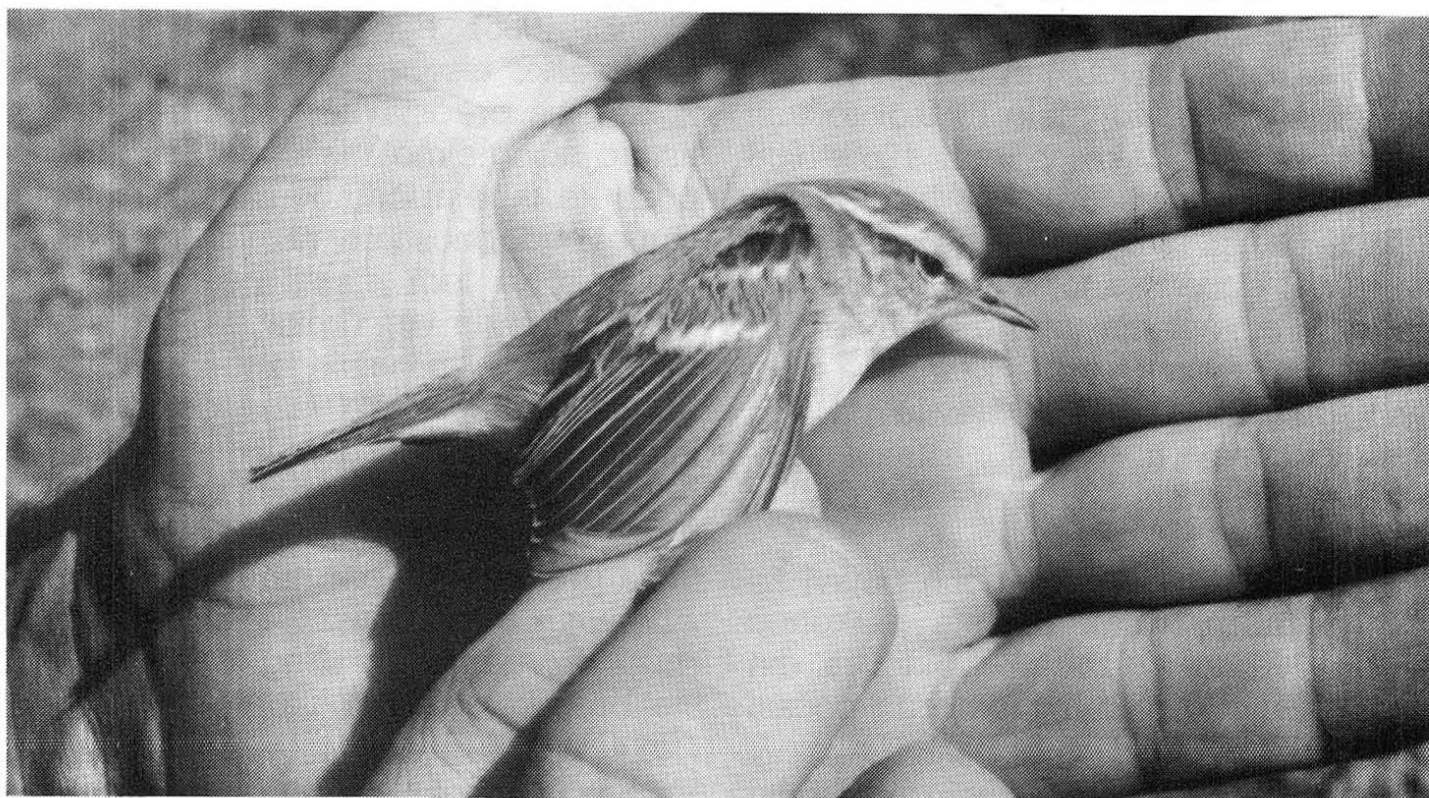
Gnezditvena razširjenost mušje listnice je od severnih predelov Urala, prek vzhodne Sibirije do skrajne severovzhodne Azije ter na jugu od Mongolije do Kitajske. Prezimuje v severni Indiji in v jugovzhodni Aziji (Harrison 1982). Da uspe prileteti do Evrope, mora preleteti najmanj 4000 do 10.000 km zračne razdalje.

Omenjena listnica se pojavlja v Evropi zelo pogosto. Ob pregledu strokovne literature o pojavljanju mušje listnice po Evropi sem ugotovil, da bi bilo verjetno lažje iskati in ugotavljati, kje te listnice še niso ugotovili, toliko je podatkov o tej vrsti. Največ podatkov je iz Velike Britanije, kjer sem v literaturi zasledil, da so v obdobju (1909–1987) obročkali 714 mušjih listnic, ter samo v letu 1988 nadaljnjih 128 primerkov te vrste (Mead & Clark 1989). V letu 1985 je bilo v Veliki Britaniji in na Irskem od 22. septembra pa do 31. oktobra zabeleženih kar 615 opazovanj (Baker & Catley 1987). Ob tem bi veljalo omeniti, da je omenjeni avtor zbral podatke od leta 1968 do 1985 in ugotovil, da so bile mušje listnice najštevilčnejše v letih



Slika 1. Sinoptična karta za 2. oktober 1991. Na ta dan se je ujela prva mušja listnica *Ph. inornatus* v Sloveniji.

Figure 1. Synoptic chart for 2nd October 1991. On that day a Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* was caught in Slovenia.



1. Mušja listnica *Phylloscopus inornatus*, ujeta 2. oktobra 1991 na Vrhniki. (I. Brajnik)

1. Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* caught on October 2nd 1991 at Vrhnika (I. Brajnik).

1975, 1981, 1982, 1984 in 1985. Naslednja država je Nizozemska, kjer so ravno tako v letu 1985 zabeležili od konca septembra do srede oktobra 93 podatkov, od tega je bilo 42 mušjih listnic tudi obročkanih (Moerbeek 1986). Pravo invazijo mušjih listnic so v letu 1985 doživeli tudi po celotni Skandinaviji in zahodni Evropi (Thiede 1991).

Leta 1986 mi je poslal D. Cambi iz Italije pismo, v katerem me prosi za podatke o mušji listnici v Sloveniji. Moj odgovor je bil seveda negativen in v njegovem delu, ki je izšlo še istega leta z naslovom »Selitev in fenologija mušje listnice *Phylloscopus inornatus* v Italiji in južni Evropi«, so zbrani številni podatki o tej vrsti od Belgije, Francije, Portugalske, Španije, Malte, Italije, Švice, Zahodne Nemčije in Avstrije do Cipra. Tako ni podatkov za Romunijo, Madžarsko, Bolgarijo, Grčijo in Jugoslavijo (Cambi & Cambi 1986). Zanimivo je, da obstajajo še podatki za Češkoslovaško, Izrael in Egipt (Williamson 1976). Ravno tako so znani že podatki za Gibraltar (Finlayson & Cortés 1987), Baleari (Anonimus 1989) in novejši podatki za Malto, kjer so v letu 1988 obročkali 2 primerka in tako v letih 1965–1988 skupno obročkali 15 mušjih listnic (Sultana & Gauci 1989). Ob teh podatkih je potrebno dodati še to, da se ob številčnejšem pojavljanju mušje listnice *Ph. inornatus* pojavi tudi kraljičica *Ph. proregulus*, v manjšem številu pa tudi debelokljuna in rjava listnica *Ph. schwarzi/fuscatus*, (Baker & Catley 1987).

Mušja listnica se množično pojavi že v septembru, višek preleta je konec septembra ali v začetku oktobra, na kar število proti novembru počasi upada (Cambi & Cambi 1986, Baker & Catley 1987). Na celotnem območju Evrope pa je bila ta vrsta listnice ugotovljena tudi v zimskem času. Še najbolj

izstopata dva podatka iz Nizozemske, kjer je bila opazovana, fotografirana, posneto je bilo tudi oglašanje in to od januarja do 3. aprila 1975 (Nuyten 1984). Ravno tako je bil opazovan in fotografiran primer, ki je prezimoval od 7. decembra 1982 do 10. aprila 1983 (Steinhaus 1984). Ravno tako so znani redki podatki o prezimovanju v južni Evropi (Cambi & Cambi 1986). Oglejmo si znane podatke za naše sosednje dežele, ki so prikazani na karti 1. Za zahodno, severno in vzhodno Italijo je znanih trinajst (13) podatkov, od katerih jih je polovica iz meseca oktobra (Cambi & Cambi 1986). Trije (3) podatki so znani za Švico in vsi ti so iz meseca oktobra (Winkler 1984, Turrian 1986). Ravno tako so znani trije (3) podatki za Avstrijo, in to od konca septembra in oktobra (Rokitansky 1964, Schlenker 1977). Podatkov o tej vrsti iz južne Nemčije je nad deset (> 10), ornitološka postaja Radolfzell ima pet (5) podatkov o obročkanih mušjih listnicah v šestdesetih letih (Schuster 1983, Cambi & Cambi 1986). Podatkov za Madžarsko in Hrvaško nisem zasledil.

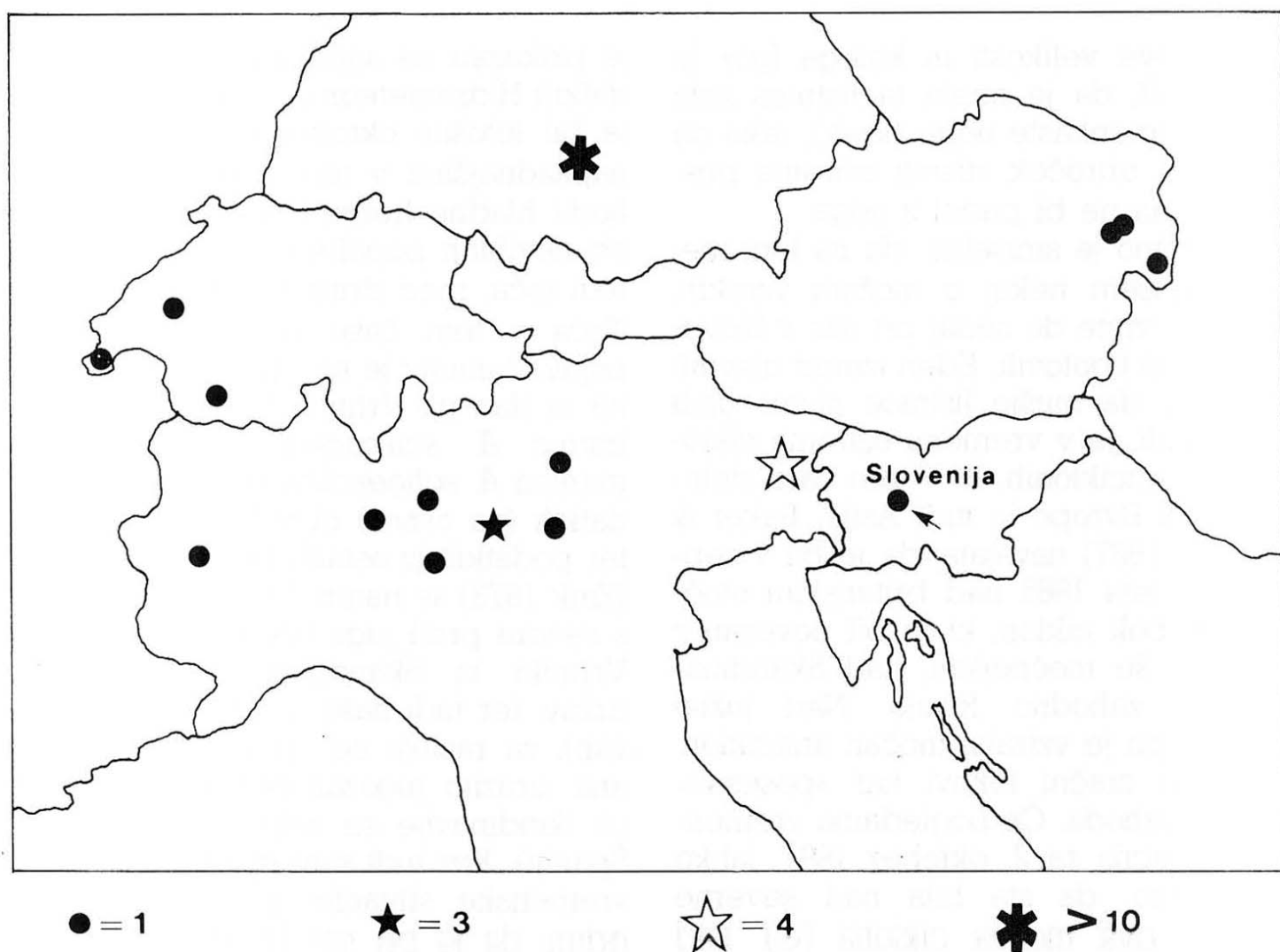
Za lažjo predstavitev vseh teh redkih listnic si oglejmo različne biometrične podatke tabelarično, kar olajša ugotavljanje podobnosti in razlike med temi vrstami. Na tem mestu ne bi omenjal domačih štirih vrst (kovačka, grmovščice, hribske in vrbje listnice), ki jih dobro poznamo. Za lažje določevanje lahko razdelimo redke listnice na dve barvni skupini. V prvi skupini so rumeno zelenkaste, z eno ali dvema svetlima progama na perutih (*Phylloscopus borealis* / *trochiloides* / *inornatus* / *nitidus* / *proregulus*), v drugi pa so rjavkaste brez kakršnih koli prog na perutih (*Phylloscopus schwarzi* / *fuscatus*). Važno je tudi to, da eno ali dve svetli progi na peruti tvorijo sekundarna krovna in srednja krovna in ne letalna

peresa (Bub 1984, Svensson 1984, Williamson 1976).

Znana je tudi podvrsta sivkaste mušje listnice *Ph. inornatus humei*, ki se loči od nominatne vrste *inornatus* po tem, da nima izrazite proge nad očmi od kljuna do očesa. Belina oziroma svetla proga na srednjih krovnih peresih je veliko manj izrazita in bolj sivo – belkasta za razliko od nominatne, ki ima to progo rumeno – belkasto. Za to podvrsto »humei« je tudi značilno, da se v Evropi pojavlja malo kasneje (sredina oktobra – novembra). Ravno tako ima podvrsta »humei« krajši in tanjši kljun kot rumenoglavi kraljiček *R. regulus*, za razliko od »močnega« kljuna, kot ga ima kovaček *Ph. trochilus* v primerjavi

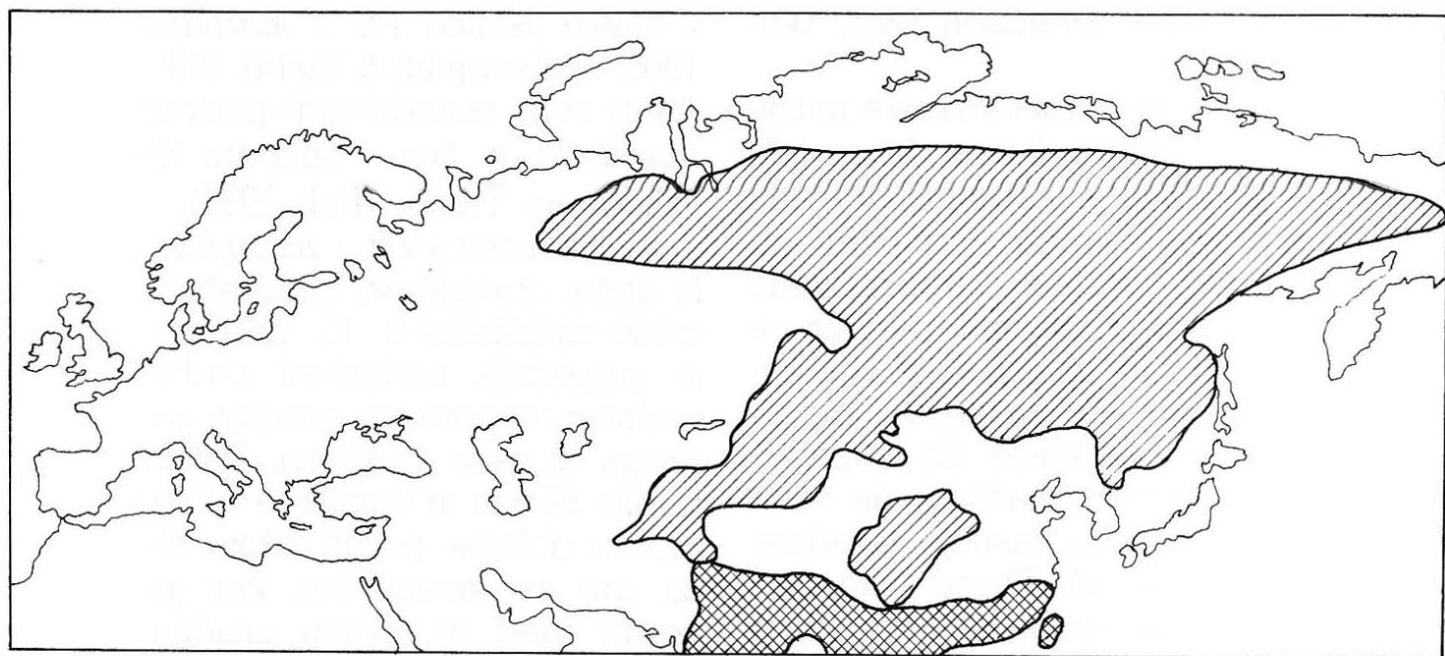
z mušjo listnico *Ph. i. inornatus*, (Have 1985, McLoughlin & Butler 1990). V literaturi sem zasledil tudi podvrsto *Ph. i. mandellii*, ki živi v zahodni Kitajski in vzhodnem Tibetu (Bub 1984).

Mušja listnica *Ph. i. inornatus*, ki je bila ujeta, obročkana, fotografirana in kasneje izpuščena 2. 10. 1991 na Vrhniki, je pripadala nominatni podvrsti. Pripadnost tej podvrsti potrjuje nadočesna proga, ki sega do kljuna. Dolžina peruti je bila 52 mm in tehtala je 7,0 grama. Na osnovi dolžine peruti lahko sklepamo, da gre za samico (♀), ker je dolžina peruti med 51–56 mm značilna za ta spol (Svensson 1984). Za vse nas obročevalce in opazovalce ptičev je tudi koristen podatek, da je mušja listnica



Slika 2. Pojavljanje mušje listnice *Ph. inornatus* v Sloveniji bližnjih deželah.

Figure 2. Appearance of Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* in the countries surrounding Slovenia.



Slika 3. Razširjenost mušje listnice *Ph. inornatus* in predeli njenega prezimovanja v Aziji (Harrison 1982).
Figure 3. Distribution of Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus* and its wintering areas in Asia (Harrison 1982).

kraljičkove velikosti in kolega Igor je pripomnil, da je imela ta listnica zelo tanke rumenkaste noge (krak), tako da je moral obroček stisniti oziroma pre-križati, da ne bi padel z noge.

Verjetno je smiselno, da na tem mestu napišem nekaj o možnih vzrokih, zakaj te vrste do sedaj pri nas v Sloveniji nismo ugotovili. Eden izmed glavnih vzrokov, da mušje listnice nismo ujeli ali opazili, je v vremenu oziroma ciklonih in anticiklonih, ki v tem času delujejo nad Evropo in tudi Azijo. Baker & Catley (1987) navajata, da je bil v septembru leta 1985 nad britanskim otočjem globok ciklon, ki je bil povezan z drugim, še močnejšim, nad Skandinavijo in zahodno Rusijo. Nad južno Evropo pa je vztrajal močan anticiklon. Tako so zračni tokovi kar »posesali« ptiče z vzhoda. Če pogledamo vremensko situacijo za 2. oktober 1991, lahko ugotovimo, da sta bila nad severno Evropo dva močna ciklona (C), nad zahodno Evropo pa anticiklon (A). Na območju Italije in delno tudi nad našimi kraji pa se je ustvaril manjši ciklon, ki

je prikazan na sinoptični karti. Po podatkih Hidrometeorološkega zavoda RS, je bil letošnji oktober med dvajsetimi najhladnejšimi v tem stoletju. Pri prehodu hladne fronte 2. oktobra 1991, je ob nevihtah popoldne marsikje padala tudi toča, med drugim tudi na Vrhniki. Toča v tem času pa je zelo redek pojav. Zanimiv je tudi podatek, da se je na ta dan na Vrhniki ujelo 46 srpičnih trstnic *A. scirpaceus* in le 1 bičja trstnica *A. schoenobaenus*. Po naših podatkih (na osnovi obročkanja in najdb) ter podatkih iz ostalih predelov Evrope (Zink 1973) se namreč bičja trstnica seli s severa proti jugu (številne najdbe na Vrhniki iz Skandinavije in Baltskih držav, ter tudi naše najdbe v teh državah), za razliko od srpične trstnice, ki ima izrazito jugozahodno smer selitve (iz Skandinavije se selijo v smeri proti Španiji). Ker tudi sam spremljam redno vremenske situacije in pojave, lahko trdim, da je pri nas (v območju Tržaškega zaliva ali Jadranskega morja) redkokdaj v letu središče ciklona, ker se običajno vse to dogaja severno od

	Dolžina peruti	Število prog	Barva kraka	Položaj 2. let. peresa	Posneta let. per.
	Wing- length	Number of wing-bars	Colour of legs	Position of se- cond primary	Emargination of outer webs
Severna listnica					
<i>Ph. borealis</i>	60–72 mm	2	svetel	2. = 5–6	3, 4, 5
Zelena listnica					
<i>Ph. trochiloides</i>	55–65 mm	1 (2)	temen	= 7–8	3, 4, 5 (6)
Mušja listnica					
<i>Ph. inornatus</i>	50–61 mm	2	svetel	= 6–8	3, 4, 5, 6
Rumena listnica					
<i>Ph. nitidus</i>	56–67 mm	1	temen	= 6–7	3, 4, 5, 6
Kraljičkasta listnica					
<i>Ph. proregulus</i>	47–57 mm	2	temen	= 7–9	3, 4, 5, 6
Debelokljuna listnica					
<i>Ph. schwarzi</i>	56–67 mm	–	svetel	= 8–10	3, 4, 5, 6
Rjava listnica					
<i>Ph. fuscatus</i>	54–66 mm	–	rjavkast	= 8–9	3, 4, 5, 6

Tabela 1. Biometrični podatki za »redke« listnice, ki se lahko še pojavijo v Sloveniji (Svensson 1984, Williamson 1976).

Table 1. Biometric data for "rare" Warblers that can still appear in Slovenia (Svensson 1984, Williamson 1976).

nas, prek naših krajev pa gredo samo hladne fronte, ki so le del (rep) takega ciklona.

Mislim, da je prav, da na osnovi zelo številnih podatkov po Evropi dobi ta vrsta listnice v kartah preleta ali prezimovanja v priročnikih o pticah Evrope status rednega prišleka iz vzhodne Azije. To potrujeta Gooders (1990) in Flegg's (1990) v svojem priročnik »Ptiči Britanije in Evrope«, kjer je del zahodne Evrope in Anglije že označen z mušjo listnico *Ph. inornatus* kot »zimski gost« oziroma preletna vrsta.

Že nekajkrat do sedaj so prvemu podatku o novi vrsti pri nas v Sloveniji kmalu sledili novi. Če bomo dovolj pozorni do vseh omenjenih podrobnosti, nam »nove« listnice ne bi smele delati težav. Možna je tudi zamenjava z enim od naših kraljičkov *R. regulus* in *R. ignicapillus*. Na Nizozemskem se je leta 1990 pojavila listnica, ki je bila do sedaj v Evropi ugotovljena samo še v Veliki Britaniji. To je zelenkasta listnica *Ph.*

plumbeitarsus, ki ravno tako živi v Aziji (Oreel 1990).

Ker je ime mušja listnica za nas nekaj novega, je prav, da povem, da ga je v slovensko ornitološko literaturo leta 1980 uvedel I. Geister. Enako velja za imena severna, debelokljuna, rumena in rjava listnica, medtem ko *Ph. proregulus* po zgledu na grmovščico imenuje kraljičica. Ime zelena listnica je leta 1968 vpeljal Z. Bufon.

LITERATURA

- ANONIMUS (1989): Cites Ornitologiques. Anuari Ornitologic de les Balears 1989.
- BUB H. (1984): Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel. 3. Teil. N. Brehm-Büch.
- BAKER, J. K. & G. P. CATLEY (1987): Yellow-browed Warblers in Britain and Ireland, 1986 – 85. Brit. Birds 80: 93–109.
- CAMBI, D. & L. CAMBI (1986): Migrazione e fenologia del lui'i forestiero, *Phylloscopus inornatus*, in Italia e nell'Europa meridionale. Riv. ital. Orn. 56 (1–2): 79–94.

FINLAYSON, C. J. & J. E. CORTES (1987): The Birds of the strait of Gibraltar. *Alectoris* No. 6: special issue.

FLEGG'S, J. (1990): Field guide to the Birds of Britain and Europe with photographs by Eric and David Hosking. New Holland.

GOODERS, J. (1990): Field Guide to the Birds of Britain & Europe. Kingfisher Books. London.

HARRISON, C. (1982): An Atlas of the Birds of the Western Palaearctic. Collins, London.

HAVE, van der T. M. (1985): Subspecific identity of two Wellow-browed Warblers in the Netherlands in 1982. *Dutch Birding* 7: 129–133.

McLOUGHLIN, J. & A. BUTLER (1990): Hume's Yellow-browed Warblers in Northumberland. *Birding World* 2 (No. 12): 421–424.

MEAD, C. J. & J. A. CLARK (1986): Report on Bird Ringing for Britain and Ireland for 1988. *Ringing & Migr.* 10: 159–196.

MOERBEEK, D. J. (1986): Influx van Bladkoninkjes in Nederland in najaar van 1985. *Dutch Birding* 8: 143–145.

NUYTEN, P. A. (1984): Bladkoninkje te Hoogveen in winter van 1974/75. *Dutch Birding* 6: 19–20.

OREEL, G. J. (1990): Recent WP Reports. *Dutch Birding* 12: 260–261.

PETERS, H. (1960): Gelbbrauenlaubsänger (*Phylloscopus inornatus*) in Wien beobachtet. *Egretta* 3: 6–7.

ROKITANSKY, G. (1964): Catalogus faunae Austriae: Vol. XXIIb–Aves. öAW, Wien.

SCHLENKER, R. (1977): Ein Gelbbrauenlaubsänger *Phylloscopus inornatus* im Seewinkel. *Egretta* 20: 45.

SCHUSTER, S. et. al. (1983): Die Vögel des Bodenseegebietes. Ornithologische Arbeitsgemeinschaft Bodensee. Konstanz.

STEINHAUS, G. H. (1984): Bladkoninkje te Delft in winter van 1982/83. *Dutch Birding* 6: 20–22.

SULTANA, J. & C. GAUCI (1989): Ringing report for 1988. *Il-Meril* 26: 27–36.

SVENSON, L. (1984): Identification Guide to European Passerines. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm.

ŠERE, D. (1991): Robidna trstnica *Acrocephalus dumetorum* – nova vrsta ornitofavne Slovenije. *Acrocephalus* 48: 70–75.

THIEDE, W. (1991): Bemerkenswerte faunistische Feststellungen 1986/87 in Europa. *Orn. Mitt.* 43: 87–96.

TURRIAN, F. (1986): Capture d'un Pouillot à grands sourc, *Phyll. inornatus*, à Verbois, Geneve. *Nos Oiseaux* 38: 244–245.

WILLIAMSON, K. (1976): Identification for ringers 2. The Genus *Phylloscopus*. Revised Edition. BTO Guide No. 8.

WINKLER, R. (1984): Avifauna der Schweiz, eine kommentierte Artenliste. I. Passeriformes. *Orn. Beob. Beihefte* 5: 35.

ZINK, G. (1973): Der Zug europäischer Singvogel. Vogelwarte Radolfzell.

POVZETEK

Dne 2. 10. 1991 je bila na Vrhniki prvič v Sloveniji ugotovljena mušja listnica *Phylloscopus inornatus*, nominatna podvrsta. Po velikosti peruti (52 mm) je sklepati, da je bil ujeti primerek samica. Tega dne sta bila nad severno Evropo dva močna ciklona, nad zahodno pa anticiklon in nad Tržaškim zalivom manjši ciklon. Takšna vremenska slika je botrovala prihodu tega na zahodu že kar običajnega klateža v Slovenijo.

SUMMARY

On October 2nd 1991 a Yellow-browed Warbler *Phylloscopus inornatus*, nominate subspecies, was confirmed at Vrhnika, this being the first record for Slovenia. According to the size of its wings (52 mm) it can be concluded that the caught specimen was a female. On that day two strong cyclones predominated over the Northern Europe; over the Western Europe there was an anticyclone, while a minor cyclone predominated over the Bay of Trieste. It was clearly this weather situation that caused the arrival of this in the West rather usual vagrant to Slovenia.

Dare Šere
Prirodoslovni muzej Slovenije
Prešernova 20
Slovenija